

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Актуальність теми дослідження. Проблема самовизначення людини належить до так званих вічних світоглядних проблем, оскільки кожна свідомо людина на певному етапі свого життєвого шляху неминуче постає перед питанням «хто я?». Зростання взаємозалежності сучасного людства, глобалізація всіх сфер суспільного життя, прискорення темпів суспільного розвитку і соціальної мобільності призвели до того, що сучасна людина постійно знаходиться в міжкультурному середовищі, є суб'єктом-об'єктом взаємодії різних культур. Тому в умовах сучасного постіндустріального суспільства проблема самовизначення людини значно ускладнюється і стає все більш актуальною. **Мета дослідження:** з'ясувати сутність і головні форми самовизначення людини та їх прояви в умовах зростаючої взаємодії культур. **Завдання дослідження:** охарактеризувати основні етапи дослідження цієї проблеми в історії філософської думки і сучасний стан її розробленості в зарубіжній і вітчизняній літературі; з'ясувати сутність феномена самовизначення людини як невід'ємної (атрибутивної) характеристики людського буття, виявити потреби людини у власному самовизначенні. **Об'єкт дослідження:** самовизначення людини як атрибут людського буття. **Предмет дослідження:** самовизначення людини в умовах глобалізації та зростаючої взаємодії культур. Філософія належить до одного з найдавніших та найулавлених винаходів людства: майже три тисячі років тому в певній групі людей виникли питання, що, здавалося, набагато перевершують реальні можливості людського розуму, проте людині чомусь були конче потрібно вирішити ці питання. Однією з таких одвічних світоглядних проблем стала проблема самовизначення людини, яка була згадана ще в міфології. Її дослідники звертають увагу на те, що антропологічні міфи існували повсюдно - навіть у тих народів, які не мали ще якихось космогонічних уявлень. Це, як правило, були міфи про походження певної людської спільноти від якихось тотемних першопредків. В давньоіндійській філософії свідоме самовизначення людини вважалося її «другим» народженням, бо вперше людина народжується як фізична істота, а вдруге - духовно: для самої себе на основі ознайомлення зі священними текстами. У давньогрецькій філософії проблема самовизначення людини пов'язувалася насамперед з її самопізнанням. Проте слід погодитися з Ф. Х. Кессіді, який вважає, що проблема пізнання людини, а отже і її самовизначення, починає розглядатися не з софістів і Сократа, а значно раніше, оскільки ще «натурфілософи» пов'язували пошуки субстанції, тобто «першопочатку» всього сущого, яке служить кінцевим фундаментом людського життя і діяльності, з визначенням місця людини в світі та усвідомленням сенсу людського життя. У середньовічній філософії ця проблема розглядалася перш за все як проблема самовизначення людини через її відношення до Бога, як проблема свободи волі та співвідношення в людині її тілесності й духовності (душі та тіла). Філософи доби Відродження найбільшу увагу приділяли проблемі індивідуального самовизначення людини. Доба Просвітництва породила образ «автономної людини», здатної раціонально та глибоко оцінювати ідеї, моральні вчинки та їхні наслідки [1]. Отже, доходимо висновку, що проблема самовизначення людини, як було показано, є невід'ємною ланкою будь-якого світогляду і так чи інакше ставилася і розглядалася на всіх етапах розвитку філософської думки, маючи при цьому різне термінологічне означення, оскільки саме поняття «самовизначення людини» стало широко використовуватися і активно розроблятися у зв'язку з актуалізацією проблеми самовизначення за деякими даними лише в ХХ столітті. Особистісне самовизначення - це визначення себе стосовно суспільно прийнятих (і прийнятих даною людиною) критеріїв особистісного становлення й подальша дієва реалізація себе на основі цих критеріїв [2]. Доказом самовизначення людини як атрибутивності її буття може служити також наявність у неї потреби в самовизначенні. Згідно з класифікацією («пірамідою») потреб А. Маслоу, цю потребу слід було б віднести до вищих (вторинних, соціальних і духовних) потреб людини: в самоактуалізації, самовдосконаленні, самореалізації, які тісно переплітаються і неможливі без самовизначення. Так, зокрема, в одній із своїх праць він відносить самовизначення до способів поведінки, які ведуть до самоактуалізації. «Знайти самого себе, розкрити, що ти собою являєш, що для тебе добре, а що погано, якою є мета твого життя, - писав він, - усе це вимагає викриття власної психопатології. Для цього треба виявити свої самозахисти і після цього знайти в собі сміливість здолати їх» [3, с.77-105]. Потреба в самовизначенні є невід'ємною властивістю, атрибутом людського буття і виявляється (актуалізується) хоча і в різних формах, на різних його рівнях, у тому числі - і на нижчому рівні - задоволення фізіологічних (вітальних) потреб, як, зокрема, потреба у виборі якогось одного з багатьох або декількох альтернативних способів їх задоволення. Але на нижчих рівнях буття людини задоволення його потреби в самовизначенні служить тільки засобом задоволення інших життєво важливих потреб (наприклад, у самозбереженні), а на вищому - соціальному і духовному рівні буття людини потреба в самовизначенні (життєвому, сутнісному), як і потреби в спілкуванні, самореалізації та самовдосконаленні, стає самостійною потребою, задоволення якої вже не є засобом задоволення інших потреб, а стає самоціллю людської діяльності і духовною передумовою самореалізації, самоздійснення людини. Ця потреба актуалізується в процесі становлення людини, в умовах корінних змін, які відбуваються в ній самій чи в середовищі її існування або в проблемних життєвих ситуаціях, які допускають різні варіанти поведінки людини і тому потребують від неї здійснення якогось важливого життєвого вибору. При цьому ми виходимо з розуміння потреби як об'єктивно-суб'єктивної (або інколи - суб'єктивно-об'єктивної) залежності людини від певних предметів, умов або станів свого існування [4, с.440]. **Висновок:** Проблема самовизначення людини в різних формах і в тому чи іншому вигляді існувала на всіх етапах розвитку філософської думки, будучи невід'ємною стороною філософських вчень про людину. Її розв'язання не залишалося незмінним в різні історичні епохи. Вона усвідомлювалася і розв'язувалася то як проблема людського самопізнання, то як проблема знаходження чи відкриття власної сутності, то як проблема самореалізації тощо.

Список використаних джерел

1. Сидоренко Л. І. Філософське осмислення людини / Л. І. Сидоренко. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/sid-phil-human.htm>
2. Особистісне самовизначення. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>
3. Маслоу А. Теория человеческой мотивации / А. Маслоу // Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999. С. 77-105.
4. Арцишевський Р. А. Філософська антропологія (Філософія людини): Навч. посібник для студентів гуманітарних спеціальностей. Ч. I - II. / Р. А. Арцишевський. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2011. Ч. I 552 с.; Ч. II. 440 с.